

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Сяргей Калякін быў на валасок ад гібелі

«Волгу» лідэра камуністаў тараніў «Опэль-Амэга».

старонка 2

Генадзь Сагановіч звольнены. Небясьпека лакаўту гісторыкаў.

звольнены. Небясьпека лакаўту гісторыкаў.

старонка 5

Леў Сапега не пісаў Статуту ВКЛ.

не пісаў Статуту ВКЛ.

старонка 8

ВОЙСКА

Тут і сваё

Міністэрства абароны абвясціла намер скараціць тэрміновую службу яшчэ на паўгоду, да дванаццаці месяцаў. Усё менш савецкасьці ў войску: форма-«натаўка» змяняе анучы, усё радзей фарбуюць траву. Дэмбельскі акорд цыкло публікацый Сямёна Печанка «Ў Беларускай войску» — старонка 16.

КУЛЬТУРА

Броўка і Віцьбіч: юбілей антыподаў

Два пісьменьнікі нарадзіліся ў Паўночнай Беларусі ў адзін год з розніцай 10 дзён. Адзін стаў савецкім літаратурным бонзам. Другі працаваў у ЗША звычайным падмятайлам і называў першага «беспардонным каньютуршчыкам». Цяпер яны стаяць на адной «Беларускай паліцы» і чытаюцца тымі самымі людзьмі. Піша Алесь Аркуш — старонка 15.

БАТЛЕЙКА

Як Хцівец скарбы шукаў

Купальская батлейка паводле вершаў Францішка Багушэвіча, Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Францішка Аляхновіча, Уладзімера Караткевіча ды іншых. Сьцяпан Дзінь-Дзілевіч: хай ня гневаюцца на мяне прывіды клясыкаў — я не хацеў нахлусіць, а толькі сабраў усіх на адной сцэне. Старонка 19.

Загартаваныя

Чатырнаццаты выпуск Беларускага ліцэю ўпэўнены: «Тут, у Беларусі, мы будзем першыя». Рэпартаж Алесь Кудрыцкага зь ліцэйскага выпускнога. Уладзімер Колас: «Мы думаем над стварэньнем надбудовы над Ліцэем, якая б давала вышэйшую адукацыю. Старонка 12.

PHOTO BY MEDIA.NET

БАСОВІШЧА 2005
N. R. M. ULIS KRAMA ZET NEURO dubel
 ...і яшчэ 15 гуртоў з Польшчы і Беларусі
22 - 23 ліпеня
 ПОЛЬША, ГАРАДОК (ПАД БЕЛАСТАКОМ)
 АЗТОВСНАЯ ПЛЕБІАДА ТУДЫ І НАЗД!
 6490888 5771858 2084607

Заўтра лета

Нарачанскія й браслаўскія азёры безнадзейна заваленыя сьмецьцем. Пакуль спакайней на Дрысеншчыне, Воранаўшчыне. А ці спрабавалі вы Гарадочыну? Маршруты летніх вандровак прапануе Сяргей Харэўскі.

Варта толькі экіпіравацца воднаю маскаю ды параю ластаў, каб засьведчыць, што з году ў год нават у самых аддаленых вядомах Беларусі несупынна нарастае антрапагенны хлуд з плястыку й шкла. Чамусьці менавіта тыя, каму найлягчэй вывезьці сьмецьце ў аўто, лічаць за асалоду параскідаць яго чым далей у вербалоз, а то й проста ў ваду. Вусьцішна выглядаюць гэтыя месцы «адпачынку» вясною, пакуль наступствы чалавечага дзікуства не схавалі сакавітая трава. Хаця надьдзе дзень, калі не схавалі ўжо й гэтак!

Дый проста палезьці ў ваду ня ўсюды можна. У Менскім моры плаваць не дазволена, у Дзьвіне, Мухаўцы і Вушы няможна, нават у вушакім Вечальлі нельга!.. Паазер'е аказалася датклывым. Антрапагенная нагрузка нарачанскіх азёраў зашкальвае.

Працяг на старонцы 3.

Разьметка прасторы

Баючыся крадзяжу, шылду Адама Станкевіча на Базылянскіх мурах адкрылі дзеля таго, каб адразу зьняць, схваўшы да лепшых часоў у памяшканьні ТБК. Чаму беларуская грамада Вільні не нагадвае пра свае правы на Базылянскія муры? Зь Вільні піша Андранік Антанян.

У мінулую суботу мне давялося папрэсутнічаць на адным мерапрыемстве. У Вільні, у Базылянскіх мурах, адбылося адкрыцьцё мэмарыяльнай шылды ксяндзу Адаму Станкевічу. Імпрэзу ладзіла Таварыства беларускай культуры ў Літве.

Працяг на старонцы 10.

КАЛЁНКА РЭДАКЦЫІ

Галадоўка

ў міжлюстэркавай прасторы

Галадоўка Сяргея Скрабца засьведчыла, што наша грамадства — дасканалая адлюстраваньне сыстэмы, якая ім кіруе. Але як бы ні нацягвала сыстэма на сябе маску абьякавасьці, на яе твары чытаецца зьбянтэжанасьць. Камэнтар **Алесь Кудрыцкага**.

Сяргей Скрабец пачаў піць сокі. Кіраўніцтва Берасьцейскага СІЗА сьцьвярджае, што ён «нармальна харчуецца», але адвакат М.Хоміч кажа, што гэта толькі перапынак для арганізму і экс-дэпутат працягне галадоўку.

Мы спрабуем ацаніць тое, што робіць С.Скрабец, і ня можам знайсці аніводнага рацыянальнага аргумэнту «за». Мы адмаўляемся бачыць практычны сэнс у павольным самагубстве. Але давайце паспрабуем паставіць сябе на ягонае месца. Што адчувае чалавек, які перакананы ў сваёй невінаватасьці, але вымушаны бачыць навокал турэмныя сьцены? Што ён павінен рабіць? Скарыцца волі лёсу ці супраціўляцца любымі сродкамі? Ці можна ўявіць, што чалавек, які адчувае за сабой віну, будзе галадаць так прынцыпова, як гэта робіць С.Скрабец?

Трапіўшы ў вязьніцу, чалавек апынаецца ў канцэнтраваным выражэньні сыстэмы, што існуе ў краіне. Там пануюць прымітыўныя адносіны: нагляд, харчаваньне, пакараньне. Адмовіўшыся ад ежы, С.Скрабец паказаў сыстэме, што яна ня мае непадзельнай улады ня толькі над яго думкамі, але і над ягоным целам. І як бы ні нацягвала сыстэма на сябе маску абьякавасьці, на ейным твары чытаецца зьбянтэжанасьць. Ёсьць у галадоўкі яшчэ адзін бок. Што рэжым ня зробіць С.Скрабцу аніякіх саступак, стала вядома не на трыццаты і не на саракавы дзень, а значна раней. Той, хто трымае галадоўку ў нашых умовах, ня толькі кідае выклік сыстэме, а ў першую чаргу зьвяртаецца да людзей на волі з пытаньнем: няўжо вы будзеце глядзець спакойна на тое, як я паміраю?

Варта сказаць, галадоўку С.Скрабца грамадства сузірала ў цэлым спакойна, можна сказаць — зь лёгкім недаверам. Натуральна, усе памятаюць галадоўкі, якія ня скончыліся ні трагедыяй, ні перамогай. Да таго ж мала хто жадае ісьці за бізнэсоўцам, няхай нават былым. Бо ніхто ня верыць, што бываюць былыя, а тым больш сумленныя бізнэсоўцы. Ёсьць тут і дамешак зайздасьці ды злараднасьці. «Мабыць, было штосьці такое, раз пасадзілі?» — запытаецца нехта. Але нават калі С.Скрабец недзе і парушыў правілы гэтай сыстэмы, ці робіць гэта яго чалавекам, нявартам падтрымкі? Хіба ж гэтыя правілы такія справядлівыя і ідэальныя?

Галадоўка яшчэ раз засьведчыла, што наша грамадства ў цэлым зьяўляецца амаль дасканалым адлюстраваньнем сыстэмы, якая ім кіруе. А мы з вамі — у міжлюстэркавай прасторы.

Калякін быў на валасок ад гібелі

але ня зьвязвае здарэньня з палітыкай. 26 чэрвеня кандыдат у прэзыдэнты ад Партыі камуністаў Сяргей Калякін цудам пазьбег найгоршага. У «Волгу», якой ён кіраваў, урэзаўся «Опэль-Амэга». Карэспандэнт «НН» гутарыць зь лідэрам беларускіх камуністаў і адным з магчымых кандыдатаў у прэзыдэнты пра акалічнасьці падазронага здарэньня.

Сяргей Калякін: А шостае вечара я забраў сына і маці з савадочага таварыства «40 год Кастрычніка», — гэта ў раёне матэлю-кемпінга, і ехаў па дарозе да трасы Менск—Койданава. Насустрэч — машына «Опэль-Амэга». Нечакана яна выехала на нашу паласу і паляцела насустрэч нам. Я па тармазах, на сыгнал, выкручваюць стэрно, але лабавага сутыкненьня пазьбегнуць не ўдалося. Машына разьбітая цалкам, аднаўленьню не падлягае, другая — таксама разьбітая ўшчэнт.

«НН»: Хто пацярпеў і наколькі сур'ёзна?

СК: У машыне было чатыры чалавекі — маці, жонка, сын і я, пацярпелі ўсе. Больш за ўсіх — маці. Яна зламала руку, атрымала ўдар сьцягна, я і жонка — удар грудной клеткі і перадплечча, сын галавой разьбіў лабавое шкло.

«НН»: Ці не магло гэта быць за-

махам на вашае жыцьцё ці спробай запалохаць?

СК: Ня думаю. Я трохі ведаю гэтага кіроўцу, ён жыве ў суседняй вёсцы, а мая маці ведае ягоных бацькоў. Наўрад ці гэта нейкім чынам зьвязана з палітыкай. Ён быў моцна п'яны, аналіз паказаў 2,7 прамаўляць, але ён лыка не вязаў. Дзіва, як ён увогуле да мяне даехаў.

«НН»: Ці робіце Вы якія-небудзь асаблівыя захады па ўласнай бясьпечы?

СК: У гэтых умовах разумна рабіць абарону ад дурня, каб не нарывацца на якогосьці вар'ята, якіх дастаткова ходзіць вакол нас. Калі я працаваў кіраўніком Савецкага раёну Менску, усялякага хапала — спробы абліць кіслатай, ударыць малатком... Трэба быць уважлівым. А ад прафэсійнай замовы на забойства бессэнсоўна бараніцца — усё роўна

не дапаможа.

На жаль, палітыка ў нашай краіне — увогуле справа небясьпечная. У нашай дзяржаве можа быць усё што заўгодна.

Гутарыў **Алесь Кудрыцкі**

Ля разьбітага легкавіка, які цяпер стаіць у гаражы, Калякін фатаграфавана адмовіўся — дрэнная прыкмета. І нават не ўгадаў пра іншае здарэньне, якое адбылося зь ім 28 чэрвеня. Вяртаючыся разам з Анатолям Лебедзькам з Рэчыцы, з рэгіянальнага сходу па вылучэньні кандыдатаў на агульнанацыянальны Кангрэс прыхільнікаў пераменаў, Сяргей Калякін зноў ледзьве не патрапіў у аварыю. У легкавіку, на якім ехалі палітыкі, пацякло паліва. Мог загарэцца бэнзін, але няспраўнасьць пасьпелі пабачыць раней.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

АНДРЭЙ СКУРКО

Досыць!

мой тэлевізар апошнім часам працуе ў рэжыме радыё я не магу вытрымліваць столькі чырвонага колеру я не магу вытрымліваць столькі зялёнага колеру мой тэлевізар працуе ў рэжыме бязгучнага радыё

ДОСЫЦЬ! ідэалогіі
ДОСЫЦЬ! аб'едзіненія
ДОСЫЦЬ! прасьпект пабядзіцелей

нашыя тэлефоны
маюць чужыя вушы

будзь у сабе — палохае шоргат аўдыёстужкі пры размове дваіх заўсёды ёсьць нехта трэці і трэба не забывацца яму штораду нагадваць

ДОСЫЦЬ! хлусьні і рабства
ДОСЫЦЬ! ідэалогіі
ДОСЫЦЬ! танкаў на вуліцах
ДОСЫЦЬ! аб'едзіненія
ДОСЫЦЬ! камбайнаў і сеялак
ДОСЫЦЬ! прасьпект пабядзіцелей
ДОСЫЦЬ! ДОСЫЦЬ! ДОСЫЦЬ!
9.05.2005

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Ляўкоўскі пленэр

1—10 ліпеня ў Ляўках пад Воршай пройдзе IX Мастацкі пленэр імя Язэпа Драздовіча. Удзел у ім возьмуць 12 маладых мастакоў і 12 маладых літаратараў. Для іх будуць зладжаны майстар-клясы: досьведам па-дзеляцца па шэсьці выкладчыкаў-мастакоў і выкладчыкаў літаратараў. Дапамагаць арганізатарам будуць ахвотнікі. Агулам у дзейнасьці летніку возьмуць удзел каля паўсотні чалавек. Прыедуць барды Віктар Шалкевіч, Лера Сом.

Пленэр пачынаўся зь летнікаў у мясцінах, зьвязаных зь імем Драздовіча. Аднак ужо ў 2003 г. акцыя адбылася ў Шаркаўшчыне і прысьвячалася сьлыннаму савадочу Івану Сікору і мастаку Пётру Сергіевічу.

Летась пленэр адбыўся ў Быкаўскіх мясцінах. Сэлетні прысьвечаны Ўладзімеру Караткевічу.

Адкрыцьцё летніку мае адбыцца 1 ліпеня ў Віцебску, пасля чаго ўдзельнікі выправяцца ў Ляўкі.

Як даехаць да Ляўкоў

Сваёй машынай паўз Барань і Копысь. З «калімпікі» зварочваць лепш на Коханаву. Ля музэю ёсьць паркоўка;

аўтобусам Ворша—Копысь (6.30, 10.00, 13.30, 16.40) да прыпынку «Музэй Янкі Купалы», дарога будзе каштаваць 1670 руб.;

дызэлем Ворша—Магілёў (9.18, 11.36, 14.45, 17.14, 19.43), білет да Копысі каштуе 1200 рублёў.

Наўпрост зь Віцебску да Копысі можна даехаць цягніком №645 Віцебск—Берасьце, які

адыходзіць у 18.20 і прыжджае ў 21.00.

Перад выездам абавязкова патэлефанаваць па любым з нумароў: 625-62-48 (Віктар), 319-65-74 (Генадзь).

Жывая гісторыя пад Мірам

У выхадныя, пачынаючы ад 2 ліпеня і да кастрычніка, ад 9.00 да 17.30 ля муру Мірскага замку будуць ісьці праграмы жывой гісторыі. Наведнікі змогуць далучыцца да традыцыйных беларускіх абрадаў і рамэстваў, прымерыць рыцарскія латы, узяць урокі сярэднявечнага фэхтаваньня, старадаўніх танцаў. 2—3 ліпеня праграму «Традыцыйныя рамэствы Беларусі» прадстаўляюць удзельнікі Клубу аматараў жывой архалёгіі з Браслава. Гвозд праграмы — рытуал здабычы жывога агню.

А хто там стаіць?

Юлія Дарышкевіч

Чарга прыніжае чалавечую годнасць. Але стаянне ў чарзе многіх задавальняе, бо сымбалізуе роўнасць і справядлівасць.

Паяць Буша, Эўразьвяз, Захад наагул, тамтэйшыя парадкі і адначасна стаяць у чарзе па візу (бо мне ж туды трэба!) — парадокс нашага часу. Новая зьява — клопат беларускага МЗС аб грамадзянах Беларусі, правы якіх ушчамляюць чэргі ў заходнія консульствы. Ці ёсьць вырашэнне на праблему чэргаў? Піша Віталь Тарас.

Пабочным асобам уезд забаронены!

Звычай карцінай у цэнтры Менску зрабіліся даўжэзныя чэргі, якія штодня выстройваюцца, ці, хутчэй, таўкуцца, ля французскай амбасады. Людзі стаяць гадзінамі, днямі. Часам безвынікова. Пасольства Францыі выдае таксама візы на ўезд ва ўсе краіны шэнгенскай зоны.

Беларусам на французскую галітнасць лепей адразу забыцца. У нэрвовай атмасфэры прыхаванага процістаяння натоўпу і чыноўнікаў, штату якіх яўна бракуе, не да рэвэрансаў і ветлівых усмешак. У доўгім, амаль безнадзейным чаканні, пры адсутнасці інфармацыі нараджаюцца рознага роду пагалоскі. Накшталт таго, што нейкая супрацоўніца пасольства нібыта на шмат якія візы, ужо гатовыя ды падпісаныя вышэйшымі асобамі

пасольства, з асалодай ставіць штамп: «аншле» (анульвана). Не шкадуць, маўляў, нікога — ані студэнтаў, ані спартоўцаў, ані звычайных турыстаў.

Дайце кнігу прапановаў

Чарга ля пасольства Францыі — зьява не ўнікальная. Тое самае адбываецца каля іншых эўрапейскіх пасольстваў. У якую краіну ні ехаць, на афармленне візы цяпер трэба ахвяраваць ладны кавалак часу. (Выключэнне сёння складаюць толькі Сэрбія і Чарнагорыя, куды беларускім грамадзянам візы не патрэбны.) Нічога новага ў «папяровых» пакутах беларусаў, ахвотных паехаць за мяжу, няма. Адносна новай зьявай можна назваць хіба клопат беларускага замежнапалітычнага ведамства аб грамадзянах Беларусі, правы якіх быццам бы ўшчамляюць чэргі ў заходнія консульствы ды консульствы. Клопат гэты праяўляецца ў выглядзе пэрыядычных нотаў МЗС з заклікам да адпаведных дыпламатычных прадстаўніцтваў навесці належны парадак у афармленні візаў. Дзіўна, што беларускія ўлады пакуль яшчэ не запатрабавалі завесці ў пасольствах кнігі заўваг і

прапановаў для наведнікаў. Праўда, наяўнасць адпаведных такіх кніг у айчынных установах чэргі пакуль што не ліквідавала — дастаткова завітаць, напрыклад, у БРТІ ці якую іншую кантору ў Менску.

Усім у чаргу

Тое, што сама па сабе чарга як зьява апошнім часам адраджаецца цяпер амаль паўсюдна, заслугоўвае асобнай увагі. Слоганам «чэргі» можа служыць вядомы выраз: «Вас тут не стаяла!»

«Чэргі» ля заходніх амбасад зьявіліся яшчэ да распаду СССР — пры канцы 1980-х, як толькі была падарвана манаполія КПСС на кіраванне асабістым жыццём грамадзян. Датуль простыя грамадзяне маглі скарыстацца сваім гарантаным Канстытуцыйнай правам паехаць за мяжу толькі з дазволу начальства, а таксама прафкаму і парткаму. Ды яшчэ трэба было прайсці адмысловую камісію пры райкаме партыі, на якой пэнсіянэры цікавіліся вяршым асабістым жыццём і вырашалі, ці маеце вы належную ідэалагічную падрыхтоўку, каб ехаць на курорт у Варну. Замежныя пашпарты мелі толькі дыпляма-

ты, супрацоўнікі спецслужбаў ды асобныя ішчасліўчыкі. Да таго ж існавалі яшчэ й строгія абмежаванні ў набыцці валюты. Мяркуючы па тым, як развіваюцца апошнім часам падзеі ў сувэрэнай Беларусі, усе гэтыя савецкія звычай паціху вяртаюцца. Невыпадкова спроба скасаваць рэлікт савецкай эпохі — штамп «выезд ва ўсе краіны сьвету дазволены» — пакуль не ўдалося, нягледзячы на рашэнне Канстытуцыйнага суду, які прызнаў штамп неадпаведным Асноўнаму закону. А звычайнаму чыноўніку, згодна з новым указам, па сваёй волі пасахаць за мяжу наагул цяпер няма — толькі з дазволу начальства.

Другі бок справы

Ёсьць і другі бок справы. Як толькі жалезная заслона на межах СССР і сацыялізму ўпала, выявілася, што на Захадзе ня надта прагнулі ўбачыць мільёны новых гасстарбайтэраў. Ды калі б толькі гасстарбайтэраў! Свабодай перамышчэння першымі скарысталіся, вядома, крмінальныя структуры з былога СССР. Сярод тых, хто змог упершыню ў жыцці паехаць за мяжу, апынуліся й навукоўцы, літаратары, мастакі, а таксама дробныя бізнэсоўцы «чаўнакі». Але не яны прыцягнулі да сябе спецыфічную ўвагу. Успомнім крмінальныя зводкі, якімі стракацелі газеты на пачатку 1990-х гадоў: выбухі ў Празе, нелегальная порнаіндустрыя ў Будапэшце, гангстэрскае разборкі ў Варшаве й Познані. Да-

лей — болей.

Разбагацелыя «новыя рускія» (а таксама беларускія, украінскія й інш.) пачалі скупляць дарагія гатэлі, рэстараны, вільы, землі, футбольныя клубы. І ня ў «блізкім замежжы» (так пэўны час грэбліва называлі ў Маскве краіны, што раней уваходзілі ў СССР), а ў Англіі, ЗША, Гішпаніі, Нямеччыне, Францыі. І вось ужо самы шыкоўны гарнальжны курорт у французскіх Альпах Куршавэль становіцца «рускім». І ня можна знайсці ўвогуле ніводнага прыстойнага курорту, дзе не адпачывалі б расейцы, ніводнага прэстыжнага каледжу ці ўнівэрсытэту, дзе не вучыліся б расейцы. І ўсюды яны нясуць з сабой адпаведны ўзровень культуры, ведаў, адпаведныя манеры паводзінаў, стыль адзення, слэнг...

Беларусы, якія вымігравалі ў Чэхію ці Польшчу, абураюцца, калі там іх называюць (таксама, як і ўкраінцаў) «рускімі». Але ж ці многія з эмігрантаў адрозніваюцца ад іх сваімі манерамі паводзінаў, культурай, мовай?..

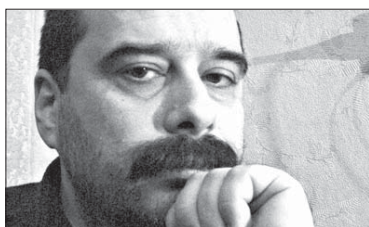
Ды справа ня толькі ў гэтым. Нядаўнія падзеі ва Украіне прывялі да таго, што палякі сталі з большай павагай ці хаця б сымпатыяй ставіцца да ўкраінцаў — у тым ліку і тых, хто жыве цяпер у Польшчы. Магчыма, гэта часова зьява: палітычныя сымпатыі — рэч зменлівая. Але ніхто ня здольны паважаць прадстаўнікоў чужой нацыі больш, чым яны здольны паважаць сябе самі.

Хто апошні?

Чарга — калі гэта сыстэма, а не выпадковая зьява — прыніжае чалавечую годнасць. Але з другога боку, стаянне ў чарзе многіх задавальняе, бо яна як бы сымбалізуе сабой роўнасць і справядлівасць. Ці хаця б замяняе гэтыя паніяцьці. Таму кожны змагаецца за сваё «законава месца» ў «чарзе» й сочыць, каб ніхто не парушаў парадак. Аднак кожны, каму будзе дадзены шанец прайсці наперад па-за чаргой, скарыстаецца ім без ваганняў. Такая вось дыялектыка паводзінаў постсавецкага чалавека.

Лаяць Амэрыку, Буша, Эўразьвяз, Захад наагул, тамтэйшыя парадкі і адначасна стаяць у чарзе па візу (бо мне ж туды трэба!) — вось яшчэ адзін звычайны парадокс. Кепска там, дзе нас няма. Магчыма сьць езьдзіць па сьвеще, працаваць там, дзе ёсьць найлепшая магчымасьць раскрыць свае здольнасці, — адна з найвялікшых заваёў новага часу.

Але калі адзіная пэрспектыва бачыцца ў атрыманні шматразавай візы — гэта ілюзія выйсьця. Да шматлікіх відаў псыхалогічнай залежнасці, у тым ліку сярод калег-журналістаў, можа дадацца яшчэ адзін — залежнасць ад візы, а лепей — адразу ад некалькіх візаў у пашпарце. Пашпарт у кішэні стварае адчуваньне хоць нейкай стабільнасці. У крайнім выпадку — сеў на самалёт ці ў цягнік і пакінуў усе айчынныя праблемы разам з чэргамі дома. Хаця б на тыдзень, месяц, год. А тым часам чарга будзе расьці. Чарга людзей, праблем і няспраўджаных чаканьняў. Хто там апошні?

Ніхто ня здольны паважаць прадстаўнікоў чужой нацыі больш, чым яны здольны паважаць сябе самі.

Бахаі моляцца па-беларуску

Іхная рэлігія нарадзілася ў сярэдзіне XIX ст. у Пэрсіі. Іхні галоўны храм — у ізраільскай Хайфе, куды кожны вернік мае шхадзіць у дзевяцідзённую пілігрымку хаця б раз у жыцці. Яны моляцца, павярнуўшыся тварам да Хайфы, ня маюць сьвятароў. Яны носяць звычайную вопратку. Месяц таму ўбачылі сьвет малітвы бахаі па-беларуску.

Бахаі (націск на апошні склад) — арабскае слова, што азначае «святло, слава, веліч». Рэлігійнае аб'яднаньне бахаі ў Беларусі мае пяць зарэгістраваных суполак (Берасьце, Віцебск, Гомель, Менск, Магілёў) і чатыры незарэгістраваныя — агулам блізу 400 чалавек у 41 паселішчы. Адзіны на ўсю Эўропу храм бахаі — у Франкфурце-на-Майне, хоць яны маюць суполкі ў 188 краінах ды налічваюць каля 5 млн прыхільнікаў.

У Беларусі першы вернік бахаі зьявіўся ў 1978 г.: інжынэр-электроншчык Гэльмут Вінкельбах ажаніўся з савецкай грамадзянкай і пераехаў сюды зь Нямецчыны. У той час яму даводзілася маўчаць пра сваё веравызнаньне. Першы беларускі бахаі зьявіўся толькі ў 1989 г. У 1992 г. вернікі зарэгістравалі першую суполку з 30 чалавек. Найбольшага росту (да 400 дарослых чальцоў) суполкі бахаі дасягнулі ў 2000 г. Цяпер, кажэ чалец Духоўнага сходу бахаі Беларусі Васіль Кісьляк, ёсьць тэндэнцыя да зьніжэньня колькасці: моладзь выяжджае за мяжу, суполкі ня маюць магчымасці весці актыўную прапаганду.

Пераклад сьвятых тэкстаў на беларускую — справа, вельмі важная для бахаі. Нездарма яны і сайт (www.bahai.by) маюць па-беларуску. «Заснавальнікі рэлігіі заахвочвалі нас да перакладаў на ўсе мовы сьвету. Да таго ж, калі мы перакладаем гэтыя тэксты на іншую мову, то яна атрымлівае штуршок да разьвіцьця», — кажэ В.Кісьляк. Пераклады для беларускага выданьня былі зроблены з ангельскай: «царкаўлёных» перакладчыкаў з арыгіналу на арабскай і фарсі беларускія бахаі не знайшлі.

Малітвы аздоблены выцінанкамі мастачкі Ірыны Сазонавай (аналігічныя расейскае і ўкраінскае выданьні выходзілі без мастацкага аздабленьня). Паводле слоў В.Кісьляка, нацыянальная самабытнасьць для бахаі — вельмі важны момант: на ўсе замежныя сустрэчы беларуская дэлегацыя выяжджае ў нацыянальных строях. У нацыянальных традыцыях аздоблены таксама падарункі беларускага аб'яднаньня, дасланыя ў галоўны храм у Хайфе.

Адам Воршыч

Паэт на троне

23 чэрвеня ў менскім Чырвоным касьцёле адбылася прэзэнтацыя кнігі духоўнай паэзіі Рыгора Барадуліна «Ксты». Чыны ўдзел у ёй браў пробашч касьцёлу Ўладзіслаў Завальнюк, які перад пачаткам адслужыў імшу ў гонар беларускіх літаратараў. Пасьля артысты беларускіх тэатраў чыталі вершы з новае кнігі. Вечарына доўжылася тры гадзіны, раздача аўтографу заняла ненашмат меней часу.

СЬЦІСЛА

Сумленны прысуд

Суд Барысава 17 чэрвеня адмяніў пастанову адміністрацыйнай камісіі, якая прысудзіла актывісту незарэгістраванай арганізацыі «Зубр» **Алесю Малчанаву** штраф у тры базавыя велічыні за ўдзел у вулічнай акцыі. 7 красавіка ў Смалевічах ён зь іншымі стаяў з партрэтамі зьніклых людзей. Адміністрацыйная камісія палічыла акцыю пікетам і аштрафавала.

Уціск студэнтаў

Супрацоўнік КДБ Аляксандар 20 чэрвеня правёў размову з актывісткай незарэгістраванага Задзіночаньня беларускіх студэнтаў, студэнткай МДЛУ **Ганнай Красновай**. Ён падышоў перад іспытам і стаў цікавіцца ўдзелам дзяўчыны ў стажыроўцы ў Бэрліне 2003—2004 г., калі яна працавала паводле праграмы Эўразьвязу «Моладзь» у сацыяльным сэктары.

Гомельскі гараддзел адукацыі 22 чэрвеня адмовіўся прыняць на працу выпускніцу ўнівэрсытэту імя Ф. Скарыны, актывістку незарэгістраванага руху «Лімон» **Юлію Сівец**. Падчас разьмерка-

ваньня ўвесну гараддзел прыслаў на яе пэрсанальную замову, аднак цяпер адклікаў свой запыт.

У Полацку

Адміністрацыйная камісія пры Полацкім гарвыканкаме 21 чэрвеня вынесла папярэджаньне **Міхасю Баўтовічу** за распаўсюд друкаванай прадукцыі без выходных зьвестак. Гэтым выданьнем міліцыянты палічылі бюлетэнь «Полацкі край», які старшыня гістарычнага клюбу «Вытокі» меў у колькасці 11 асобнікаў падчас рэгіянальнай канфэрэнцыі дэмакратычных сілаў у Віцебску.

«Народная воля» змагаецца

Журналістаў «Народнай волі» не акрэдытавалі на прэс-канфэрэнцыю генпракурора Пятра Міклашэвіча 23 чэрвеня. Афіцыйная прычына — адсутнасьць месца ў залі. Акрамя таго, 27 чэрвеня пачаўся судовы працэс з удзелам рэдакцыі «Народнай волі». Журналісты абскарджваюць папярэджаньне, якое Мінінфармацыі вынесла за дзьве сакавіцкія публікацыі. Чыноўнікі палічылі, што ў артыкуле «Віртуальная вайна

ўнучкі з бабуляй» былі апублікаваныя незавершаныя матэрыялы судовай справы, а «Зварот да воінаў-інтэрнацыяналістаў» быў распаўсюджаны ад імя незарэгістраванай арганізацыі — руху імя Юр'я Захаранкі «Абаронцы Айчыны».

Віцебскія затрыманьні

У Віцебску падчас несанкцыяванай акцыі ў падтрымку Паўла Севярынца і Міколы Статкевіча 22 чэрвеня затрыманы старшыня мясцовай філіі незарэгістраванага «Маладога фронту» **Яніс Чучман** і актывіст ПБНФ **Хрыстафор Жалыпаў**. На абодвух склалі пратаколы за распаўсюджваньне ўлётак без выходных зьвестак, зьмест якіх нясе шкоду дзяржаўнаму ладу і грамадзкаму парадку.

У Жлобіне

Старшыню Жлобінскай раённай арганізацыі ПКБ **Валер'я Рыбчанку** 22 чэрвеня звольнілі з працы на Беларускай мэталюргічным заводзе. Пакуль ён абскарджваў у судах вымовы адміністрацыі, яго звольнілі за «сыстэматычнае невыкананьне без паважных прычынаў абавязкаў, ускла-

дзеных працоўнай дамовай».

Салігорскі бізнэс

Вышэйшы гаспадарчы суд 22 чэрвеня адмовіў лідэру салігорскіх прадпрымальнікаў **Аляксандру Цацуру** ў скарызе на дзеяньні гаспадарчага суду Менскай вобласьці. Паводле прысуду бізнэсовец мусіў ліквідаваць запазычанасьць перад фондам сацыяльнай абароны насельніцтва — 2 млн руб. Цацура лічыць, што не абавязаны плаціць, бо не ставіўся на ўлік у гэтым фондзе.

У Смургонях

Дэпутата Смургонскага райсавету **Рамульда Улана** 23 чэрвеня пазбавілі дэпутацкіх паўнамоцтваў.

Справы Чаркасавай і Завадзкага

23 чэрвеня пракуратура Беларусі падоўжыла тэрмін расьсьледаваньня забойства журналісткі **Веранікі Чаркасавай** да 21 жніўня. У той самы дзень аднавілі крымінальную справу аб зьнікненьні тэлеаператара **Зьмітра Завадзкага**.

Справа Скрабца і Марыніча

23 чэрвеня аб'яднаны дзьве крымінальныя справы супраць **Сяргея Скрабца** — 2003 і 2005 г. **Ігар і Павал Марынічы** падалі 27 чэрвеня касачыйную скаргу на рашэньне суду Цэнтральнага раёну Менску пра канфіскацыю маёмасьці.

Палякам пішуць

У **Саюз палякаў Беларусі** 27 чэрвеня прыйшоў ліст зь Беларускага тэлебачаньня за подпісам намесьніка старшыні Дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Аляксандра Мартыненкі. Чыноўнік паведамаў, што 13 траўня ў этэр БТ не выходзіў фільм «Хто замовіў Саюз палякаў». Палякі пратэставалі супраць неаднакратнага паказу фільму, які яны называюць паклёпніцкім і распальваючым міжнацыянальную варожасьць.

Галадоўка спынена

Бабруйчанка **Любоў Санкевіч**, якая праводзіць санкцыяваную акцыю на плошчы Бангалор у Менску з пачатку чэрвеня й галадае з 15 чэрвеня, вырашыла 27

чэрвеня спыніць галадоўку.

У Горадні

Судовая калегія па грамадзянскіх справах Гарадзенскага аблсуду 27 чэрвеня прызнала законным званьне актывіста прафсаюзу РЭП **Паўла Саўкіна** з Гарадзенскага заводу аўтамабільных агрэгатаў. Яго звольнілі яшчэ ў лютым — нібыта за сыстэматычнае невыкананьне без паважных прычынаў працоўных абавязкаў, хаця Павал лічыць прычынай сваю прафсаюзную дзейнасьць. Цяпер ён рыхтуе абскарджаньне на імя старшыні аблсуду.

Халіп і «БДГ» такі абдзяруць

Менгарсуд 27 чэрвеня пацьвердзіў рашэньне суду Кастрычніцкага раёну паводле пазову Аркадзя Мара да **Ірыны Халіп** і ўнітарнага прадпрыемства **«Марат»** — выдаўца «Белорусской деловой газеты». Яны абскарджвалі рашэньне, згодна зь якім І.Халіп павінна выплаціць 10 млн руб., а «Марат» — 50 млн руб.

АШ

МУШТАРДА

Чорны бумэр, ён жа — чорны варанок

АЛЕСЬ БЕЛЫ

Не пасьпелі азірнуцца, а ўжо заканчваецца ўсенароднае абмеркаванне новых Правілаў дарожнага руху. Калі да 15 ліпеня ня выкажаецца, што вы думаете з нагоды ўключэння «аварыйкі» пры руху заднім ходам, ваш бясцэнны голас будзе страчаны.

Апошні раз, калі не памыляюся, усенародна абмяркоўвалі брэжнёўскую канстытуцыю 1977 г. Здаецца, у народу за гэты час назапасілася патрэба хоць што-небудзь абмеркаваць, так што гэта адчувае нават улада. Але чаму менавіта ПДР? Чаму не відавкі склад Чырвонай Кнігі, спіс дазволеных лекавых прэпаратаў, даведнік Менскай тэлефоннай сеткі? У крайнім выпадку, выбарчас заканадаўства або назвы менскіх вуліц?

Кажуць, што дабрабыт і, адпаведна, ступень аўтамабілізацыі сярэдняга беларуса за тры два гады, што прайшлі з зацьвярджэння папярэдняй рэдакцыі правілаў, выраслі настолькі, што цяпер становішча на дарогах датычыцца літаральна кожнай сям'і. З гэтым можна пагадзіцца. Аўтамабіль імкліва робіцца другім домам, прычым у адрозненне ад першага, цалкам прыватнага, гэты дом на колах красамоўна адлюстроўвае і сацыяльны статус, і грамадзянскую пазыцыю кіроўцы, і ступень яго выхаванасці.

Назіраньне за дарожным рухам не спрыяе захаванню традыцыйнага міту пра беларускую мэнталнасць у той яго частцы, дзе гаворыцца пра талерантнасць, лагоднасць, рахманасць. Якая тыповая рэакцыя на «лаха», які недастаткова хутка саступіў дарогу? Слушна, абагнаць яго і дэманстрацыйна падставіць яму дупу. Лічаны адзінкі прапусьцяць пешахода на «збры», у які колер яе ні фарбуй. Выяжджае «лох» з дзюгаў вуліцы на магістраль, па якой павольна цячэ аўтамабільная рака, — хай пачакае з паўгадзіны, бо заходні жэст — паднятая ўгору рука з адагнутай далоньню — у нас ня дзейнічае. Як і іншыя правілы буржуазна-феадальнай ветлівасці. Нездарма ж менавіта мы далі ўсходнеславянскаму сьвету гімн аўтамабільнага мача — «Чорны бумэр».

Хамства на дарогах даўно зрабілася неад'емнай часткай беларускага ладу жыцця. Але прычым тут дарогі? Хамства пануе ўсюды, то чаму менавіта на дарогах яно мусіць саступаць? Калі б я быў правадыром нацыяналістаў, абвясціў бы кампанію за ветлівасць на дарогах. Маўляў, сапраўдны беларус за рулём паводзіць сябе выключна па-рыцарску, нават калі ня слухае ў дадзены момант «Легенды Вялікага Княства» і ня можа назваць імёны ўсіх польных гетманаў ВКЛ. І нават прыдумаў бы гэтай кампаніі эмблему — што-небудзь аўтамабільна-гальянтна-шляхетна-ліцьвінскае, з колерамі нацыянальнага сьцягу. І які-небудзь кодэкс прыстойных паводзінаў, і прывітальны жэст: «Мы з табой адной KRYWI!» Але ці ня дзеля таго й спатрэбілася новыя правілы, каб прадухіліць гэтыя панскія выборкі? Кажуць, што ня будзе дазволена ўдзел у дарожным руху транспартным сродкам са зьмяненямі рэгістрацыйных знакаў, маркіровак кузава, шасі і рамы, калі гэтыя зьмяненні не зарэгістраваны ў адпаведным парадку. Дон Кіхот не прайшоў бы рэгістрацыі ў беларускай ДАІ і ня змог бы выехаць на нашы дарогі па свае бесьсьмяротныя подзьвігі. Хай ведае: гэтая краіна — для Санча Пансы.

КАРАГОД вакол купальскага вогнішча завабіў нават манашку. Вёска Мосар, Глыбоччына.

На вучобу з пропускам

У аршанскай СШ №18 пры канцы навучальнага году ўвялі прапускны рэжым — пры ўваходзе ўсталяваныя спецыяльныя турнікеты, празь якія можна прайсці толькі пасля прад'яўлення адпаведнага пропуску з фатаздымкам. На думку адміністрацыі, гэта паспрыяе ўзмацненню грамадзкага парадку і дысцыпліны, ня пусьціць у навучальную ўстанову пачобных асоб. Абсталёванне для кантролю было прывезена ў школу з былога рэжымнага прадпрыемства радыёзаводу «Чырвоны кастрычнік» (цяпер РУП «Лёс»). Яно ўжо даўно ўстарэла ды зусім не ўпрыгожвае школьнага вэстыбюлю, дзе маецца цудоўны зімні сад з фантанам. Да таго ж абсталёванне мае малую прапускную здольнасць, таму раніцай вучні і пэдагогі часам вымушаны станавіцца ў чаргу. Здарэцца, што турнікеты «заціскаюць» дзяцей, асабліва вучняў малодшых класаў, пэўную праблему яны ўяўляюць і для кабет мажной камплекцыі. Канчатковы вердыкт новаўвядзеньню павінны вынесці спецыялісты МНС, якія лічаць, што наяўнасць прапускной сыстэмы можа прывесці да парушэнняў правілаў проціпажарнай бяспекі.

Паэтка-ідэоляг

Ворша — бадай, адзіны буйны горад у краіне, дзе бракуе сапраўдных майстроў, паводле слоў Уладзімера Караткевіча, прыўкраснага пісьменства. Паэтаў ды паэтак хапае нават зь лішкам. Але

афіцыйна прызнаных творцаў, сяброў Беларускага саюзу пісьменнікаў, на 140-тысячны горад усяго адзін. Гэта «статыстычная адзінка» трымаецца некалькі дзесяцігодзьдзяў. Пасля сьмерці прызайка Леаніда Каладзежнага сяброўства ў Саюзе мае толькі Надзея Стаховіч, былая намесніца старшыні райвыканкаму, зь нядаўняга часу начальніца яго ідэалогічнага аддзела. Лёс як паэтка ў яе досыць незвычайны — пачала пісаць вершы (пераважна па-расейску) у сталым узросьце, напрыканцы 1990-х. Пасля выдання першага паэтычнага зборніка была прынятая ў БСП. Прэзэнтацыя новай кнігі вершаў «Асяніны» («Беларускі кнігазбор», 2005) адбылася ў аршанскім музэі У.Караткевіча. Музейшчыкі спадзяюцца, што ў Караткевічаў юбілейны год дапамога аршанскай паэтки будзе вельмі патрэбнай.

Яўген Жарнасек, Ворша

Купальле на Полаччыне

У ноч на 23 чэрвеня наваполацкі гісторыка-культурны клуб «Княжыч» на беразе маляўнічага возера Наўліца наладзіў Купальле. Сябры клубу займаюцца адраджэннем беларускіх аўтэнтчных сьвятаў, таму ладзілі Купальле паводле ўсіх старажытных правілаў: і вогнішча запальвалі з дапамогаю крэсіва, і шост з купальскім колам быў пасярод кастра, і варажбу на вянках праводзілі, і ў расе на досьвітку качаліся. «Княжычы» ўпарта, ужо дзвятымі разам,

сьвяткуюць Купальле ў дні летняга сонцастаяньня, як тое рабілася ў даўнія часы, у пару росквіту жыватворных сілаў прыроды. Пад адкрытым небам адбываўся спектакль па тэме, якую напісаў сам беларускі народ.

Васіль Кроква, Полацак

Горацкія рэаліі

У Горацкім раёне з 17 279 чалавек занятага насельніцтва 664 — індывідуальныя прадпрымальнікі. У іх працуюць па найме 243 чалавекі. У фэрмэрскіх гаспадарках працуе 31 чалавек. Цікава, што прафэсію «служба рэлігійнага культу» ў раёне маюць 22 чалавекі.

Эдуард Брокараў, Горкі

Бялыніцкая статыстыка

Колькасць жыхароў Бялыніцкага раёну складае 22,4 тыс. чалавек. У саміх Бялынічах жыве 9,9 тыс., што на тры адсоткі меней, чым летась. У параўнанні з адпаведным леташнім перыядам колькасць насельніцтва ў раёне скарацілася на 3,9%.

Базыль Ліцьвіновіч, Бялынічы

Помнік у Ільлі

Архітэктар зь Вялейкі Анатоль Капцюг распрацаваў праект помніка-капліцы паўстанцам-каліноўцам. Дакладней, па фатаздымках, што захаваліся, архітэктар узнавіў помнік, узведзены ў 1930 г. у мястэчку Ільля. Тутака 16 траўня 1863 году ў жорсткай бойцы быў разьбіты аддзел

паўстанцаў і забіты яго камандзір Вінцэнт Козел-Паклеўскі. Забітыя паўстанцы пахаваны недалёка ў лесе.

Сяргей Макарэвіч, Вялейка

Самы багаты мянчук

Самы заможны чалавек у Беларусі, паводле звестак Міністэрства падаткаў і збораў, жыве ў Менску. Як паведаміў на сустрэчы з журналістамі намеснік міністра Аляксандар Дарашэнка, даход гэтае асобы за мінулы год склаў 680 млн рублёў (прыблізна \$316 тыс.) згодна з прадстаўленай дэкларацыяй.

Вядома таксама, што на гэты — самы буйны ў краіне ў 2004 годзе — даход быў налічаны падаходны падатак у памеры 130 млн руб., паведамляе ІТАР-ТАСС.

Па максымальнай стаўцы падатак заплацілі летась яшчэ тры тысячы чалавек, чый гадавы даход перавысіў 20,925 млн. руб. (каля \$9,7 тыс.). Было таксама ўстаноўлена, што звыш трох тысяч чалавек паспрабавалі ўтаіць свае даходы.

Паводле інфармацыі Аляксандра Дарашэнка, сярэдняя па краіне стаўка падаходнага падатку склала 13,2%.

Сёлета падатковыя органы рэспублікі зьбіраюцца асабліваю ўвагу надаць выяўленьню даходаў, якія атрымліваюць беларусы за мяжой, у прыватнасці студэнты, што выяжджаюць на канікулах на заробкі. Пры гэтым Дарашэнка адзначыў, што ў беларускага падатковага ведамства ёсьць пагадненні пра абмен інфармацыяй з калегамі з 60 краінаў.

МБ; ІТАР-ТАСС

Спаборніцтва з-за вакансіі

Выданьне кніжкі пра Лява Сапегу ажыццёўлена ў рамках манаграфічнага нумару квартальніка Магілёўскага таварыства «Брама» «Край/Краі». Пэрыёдык мае і падназву: «Polonica—Albaruthenica—Lithuanica», як бы акрэсьліваючы гісторыка-культурны абшары Краю. На падназвы пэрыёдыка мушу зрабіць заўвагу: у Беларусі пашырылася лацінскае напісаньне слова, вытворнага ад назвы нашай краіны, — «Albaruthenica». Так пішуць усе, хто мае патрэбу ў нейкіх клясычных алузіях. Але паводле правілаў лацінскага словаўтварэньня правільна будзе «Alboruthenica». Літара **a** ў слове «белая» захоўваецца толькі ў назойніку, калі трэба напісаць, напрыклад, «Rusia Alba».

Арыгінальная вэрсія кнігі ўжо была прадметам разгляду ў Беларусі (гл. рэцэнзію У.Сьвяжынскага ў часопісе «Спадчына», 2002, №5—6). Што тычыць асобы самага канцлера, варта адзначыць адну асаблівасьць. У апошні час, у тым жа Інстытуце гісторыі, прыходзіцца чуць шмат крытычных выпадкаў супраць Сапегі. Маўляў, гэта раздутая фігура, рэальны дзеянні якой зусім несумяшчальны са створаным вакол яе мітам. Рэч у тым, што Сапега стаў падканцлерам у 1585 г. у няпоўныя 28 гадоў. І з прычыны свайго досведу і кароткага часу службы на пасадзе ён ня мог быць стваральнікам такога дасканалата зводу заканадаўства, як Статут 1588 году. А падобная роля прыпісваецца яму ў беларускай папулярнай літаратуры. І больш за тое, чуюцца далей дакоры, Сапега цынічна скарыстаў сытуацыю, манапалізаваўшы права на друк Статуту і зарабіўшы на гэтым немалыя грошы, бо ўсе інстанцыі мусілі набываць у яго збор законаў уласнае дзяржаўнае. Каторы раз мы назіраем, як ківаць цыклічна прапісвае сваю траекторыю, а гістарычная думка пераходзіць ад усхвалення да самазнішчэння. Штучная гераізацыя нараджае адпрэчваньне, і цвярозаму погляду наагул застаецца няшмат месца.

С.Лазутка не ўхіляецца ад розныя погляды на дзейнасьць Сапегі. Аўтар схіляецца да думкі, што, хутчэй за ўсё, асноўны

Насуперак распаўсюджанаму меркаваньню тэкст Трэцяга Статуту ВКЛ быў заслугой папярэднікаў Сапегі — Мікалая Радзівіла Рудога ды Астафія Валовіча. Сапега толькі рэдагаваў і прымаў Статут. Затое Сапега манапалізаваў права на друк Статуту і зарабіў на гэтым немалыя грошы.

тэкст Трэцяга Статуту ВКЛ быў падрыхтаваны ў канцылярыі вялікага князя літоўскага пад кіраўніцтвам папярэднікаў Сапегі — Мікалая Радзівіла Рудога ды Астафія Валовіча. «Заслуга ж Лява Сапегі толькі ў завяршэньні рэдагаваньня і прыняцьця Статуту. На апошнім этапе кваліфікацыі, стаўшы старшынём камісіі Сойму па падрыхтоўцы Статуту, ён аддаў усе свае сілы і талент дзяржаўнага дзеяча, грунтоўную дасьведчанасьць у правазнаўстве таму, каб быў завершаны гэты ўнікальны... звод законаў, якога ня мела на той час ні адна фэадальная дзяржава Эўропы».

Што да друку Статуту, то ня варта забывацца, што ў прававой традыцыі ВКЛ, пры адсутнасьці жорсткага цэнтралізму, большасьць дзяржаўных спраў (за выняткам хіба вайсковых), дый тое з пэўным выключэньнем) вырашалася праз персанальныя даручэньні і дэлеганьне паўнамоцтваў, а платай за службу меўся быць ці то маёнтак, ці то прыбытак ад акцыі. Так і Леў Сапега атрымаў ад гаспадара Жыгімонта Вазы прывілей на друк Статуту, які трэба было надрукаваць, і «з гэтай задачай ён выдатна справіўся». Паступленьні ад продажу кнігі былі платаю канцлеру за працу, бо сыстэмы службовых акладаў у нашым разуменьні тады не існавала.

Пасталеўшы, Л.Сапега стаў сапраўдным патрыярхам палітыкі і дзяржаўнай службы ВКЛ. Кароткі аповед пра гэтую асобу хачу закончыць цытатай з «Успамінаў» Альбрэхта Станіслава Радзівіла пра эпизод з прыездом караля ў Вільню: «Вартым здзіўленьня было бачыць 80-гадовага дзядка, які на кані гарцаваў з гетманскай булавой перад каралём; ужо спархнелая старасьць трымалася з апошніх высіл-

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРЭЎСКАГА

Станіслаў Лазутка. Леў Сапега (жыцьцё, дзяржаўная дзейнасьць, палітычныя і філязофскія погляды): Манаграфія / Пер. зь літ. В.Люкевіча; Пад рэд. Я.Іванова. — Магілёў: ГА МТ «Брама», 2004. — 104 с. («Край+Край» 1—2 (13—14) 2004).

каў, бо ў той самы дзень, маладосцю ахоплены, ён ледзьве не разьвітаўся з гэтым сьветам». Праз два тыдні, 7 ліпеня 1633 году, Сапега прымаў дэлегацыю з Італіі. «Пасьля абеду, калі грала музыка, вясьлы дзядок пляскаў у далоні і кружыў у гурце; неўзабаве, пакінуўшы з гасьцямі сына, пісара ВКЛ [Казімера Лявона], сам выйшаў... і ўжо жывым не вярнуўся, бо адным духам закончыў жыцьцё. Далі знаць сыну, той прыбег, але ўжо знайшоў мёртвым... дом напоўніўся смуткам, страх разагнаў гасьцей; вакансіі, якія засталіся пасля яго, прымуслі многіх з-за іх спаборнічаць».

Дзякуй перакладчыку Віктару Люкевічу і рэдактару Яўгену Іванову за падрыхтоўку і выданьне гэтай кніжкі. Хачу толькі крыху спыніцца на некаторых адметнасьцях самога перакладу, а менавіта тэрміналягічных асаблівасьцях.

Вось у беларускай вэрсіі кнігі пра Сапегу мы бачым багата калек зь літоўскае, часта недакладных. «Kazimieras Jogailaitis» перадаецца як «Казімер Ягайла», хоць і па сэн-

се, і па граматычнай форме гэта сын Ягайлы — Казімер Ягайлавіч, магчыма лацінізаваная форма «Казімер Ягелён».

Гаштаўт (афіцыйная беларуская норма — Гаштольд) названы ў беларускім тэксьце зусім па-літоўску — Гоштаўт.

Непрымальным зьяўляецца выкарыстаньне польскай калькі «Жэч-пасполіта», бо ёсьць старабеларускае азначэньне «Рэч Паспалітая», якое дакладна перадае сэнс лацінскага «res publica» як «грамадзкая справа». Тым больш што назва «Рэч Паспалітая» замацавалася ў сучаснай мове ды была запазычана таксама расейскай. У літоўскай мове гэты тэрмін часта сталі перадаваць як «Respublika». Вось і перакладчык актыўна ўжывае «Рэспубліка» замест «Рэч Паспалітая», што не адпавядае беларускім тэрміналягічным традыцыям ды зацямяняе сэнс апаведу.

Напэўна, на старонках «Нашай Нівы» мне варта яшчэ будзе спыніцца над тэмай, якую можна назваць «Шмат сэнсаў Рэспублікі», а таксама на паходжаньні тэрміну «Рэч Паспалітая».

АДЗ

СЬЦІСЛА

Дэбют Шчаснага-драматурга

Г'есу пра жыцьцё палітыка й кампазытара Міхала Клеафаса Агінскага «Фантазія ля-мінор» напісаў кіраўнік Нацыянальнай камісіі па справах UNESCO, пасол Уладзімер Шчасны. Напярэдадні 240-годзьдзя Агінскага п'еса 30 ліпеня будзе пастаўлена калектывам Менскага абласнога драмтэатру ў Залесьці (Смургоншчына). Каб не афішаваць прозьвішча, Шчасны выступіў пад псеўданімам — Уладзімер Драздоў.

Браты Грым — сусьветная спадчына

Казкі братоў Якаба і Вільгельма Грым уключаны экспертамі UNESCO ў Сьпіс сусьветнай спадчыны як «найважнейшы этап на шляху аб'яднаньня эўрапейскай і ўсходняй традыцыі складаньня казак».

Нямецкая прэмія для турка

Аб'яднаньне нямецкіх кнігагандляроў прысудзіла прэмію міру сьляннаму турэцкаму празаіку Архану Памуку. Летась прэмію

атрымаў вугорац Пэтэр Эстэргазы, пазалетась — Сьюзан Зонгаг. Уручаць яе 23 кастрычніка на цырымоніі закрыцьця Франкфурцкага кніжнага кірмашу. Прэмію Памуку прысудзілі за адлюстраваньне ў кнігах праблем суіснаваньня ісламу й хрысьціянства. На радзіме пісьменьніка апошнім часам моцна крытыкуюць: у лютым у інтэрвію швайцарскай «Tages-Anzeiger» ён назваў генацыдам масавую разьню, учыненую туркамі супраць армянаў у 1915 г.

АВ

Дзеяслоў-16
Дзеяслоў. №3
(16). 2005.

У новым нумары «Дзеяслова» — ізноў нямала Быкава і пра Быкава. Аляксандар Лукашук друкуе сваю перапіску зь пісьменьнікам, зь якой можна даведацца, як рэагаваў Быкаў на самыя розныя падзеі, тэндэнцыі й моды 1999—2003. Па ўспамінах Сяргея Абламейкі пра апошнія тыдні Быкава рассыпаны шматлікія невядомыя факты жыцьця і паміраньня пісьменьніка, які і ў паміраньні заставаўся вялікім этыкам. У нумары таксама — паэзія Васіля Зуёнка й Віктара Сьлінка, апавяданьні Ўладзімера Някляева й Уладзімера Сьцяпана. З архіваў — раман Віктара Вальтара «Роджаньня пад Сатурнам», напісаны гэтым малавядомым пісьменьнікам зь Дзвіншчыны ў 1920-х.

31-я кніга «Кнігазбору»

Рыгор Крушына «Выбраныя творы». 31-я кніга прасекту «Беларускі кнігазбор». Пытайцеся ў кнігарнях.

Уладзімер Колас, Ірына Сідарэнка і Лявон Баршчэўскі прымаюць падзякі «адарваных ад сэрца кавалкаў».

Уладзімер Колас: Мы даўно думаем над стварэннем надбудовы над Ліцэем, якая б давала вышэйшую адукацыю.

гэтай глебе ў нас было шмат канкурэнтаў, накітавалі Беларускага калегіюму, якія так і ня здолелі выйсці на ўзровень стабільнай адукацыі. Пры спрыяльных умовах наш выкладчыцкі патэнцыял даў бы такую магчымасць, але цяпер даводзіцца займацца не ўніверсітэтам, а змагацца за існаванне. Але мы не адмаўляемся ад гэтых плянаў і думаем пра тое, каб стварыць пры нашым Ліцэі нешта накітал факультэту журналістыкі, творчых майстэрняў, дзе лекцыі чыталі б вядомыя журналісты. Таксама вядзём перамовы з ЭГУ пра тое, каб прапаноўваць дыстанцыйнае навучанне са здачай іспытаў у Вільні.

Ці дастаткова незалежнае грамадства падтрымлівае Ліцэй? «Маральна — так, а матэрыяльна падтрымліваць цяжка ва ўмовах, калі ўсе матэрыяльныя рэсурсы падмятыя пад аднаго чалавека», — гаворыць У.Колас.

«Дыхаюць твае мury
Велічна і годна»
(зь ліцэйскага гімну)

Кожны, хто шпацыруе па вуліцы Кіра-

ва, можа лёгка пераканацца: будынак Ліцэю як стаяў, так і стаіць. Шкло ўкрылася пылам, шафаў, згрувашчаных у калідоры, ніхто ня рухаў. Выгнаўшы дзяцей на вуліцу, улады дагэтуль саромеюцца справіць улазіны.

Вольга Сінкевіч і Кацярына Дорах сябруюць яшчэ зь Ліцэю, які яны скончылі тры гады таму. «Ліцэй навучыў думаць, разумець жыццё і людзей», — кажа Вольга. Вольга ўжо скончыла мэдыцынскі каледж і цяпер працуе мэдыскай, а Кацярына вучыцца ў Лінгвістычным універсітэце. Ім пашчасыліца вучыцца тады, калі Ліцэй меў свой уласны будынак.

Столькі, колькі трэба

«Выпускная вечарына — гэта прабліск нармальнасці ў нашым падпольным жыцці, — кажа Аляксей Крукоўскі, выкладчык сацыяльных навук. — Ні адзін год я ня быў такі шчаслівы за выпускнікоў, бо яны могуць сабрацца ўсе

разам, не бадзяцца ў калідорах, а выйсці на сцэну і парадавацца за саміх сябе і за Ліцэй. У якіх умовах даводзіцца навучаць дзяцей па-беларуску цяпер, — гэта ненармальная сытуацыя. І мы баімся, што нам яна пачне падавацца нармальнай. Але існаваць Ліцэй будзе доўга — столькі, колькі трэба, даруйце за казённую фразу».

Сапраўды, сыстэма аказалася бяссьільнай адабраць у ліцэю галоўнае.

Робіцца крыўдна, што падчас твайго ўласнага выпускнога ніхто не прамаўляў на мове твайго душы і вечар не заканчваўся канцэртамі «Гарацкіх» ды «Індыга». А ў памяці трывала застаецца гук керамічных званочкаў, якія трымалі ліцэйцы. Не пранізьлівы медзяны лясак, а лёгкі, мяккі сьпеў.

Вядома, такі званочак вельмі лёгка раструшчыць пад абсасам цяжкага вайсковага бота. Але, трапіўшы ў рукі добрага гаспадара, ён заўсёды будзе радаваць вока. Г ліна, якая прайшла выпрабаванне агнём.

Беларускі ліцэй

За 15 год працы Ліцэю яго выпускнікамі зрабіліся каля 600 чалавек. Апошні выпускны крыху нагадаў конкурс прыгажосці: сярод 30 ліцэйстаў, якія атрымалі дыплёмы, было 24 дзяўчыны і шэсьць хлопцаў. «Ліцэй мае гуманітарную спэцыфіку, і як мы ў свой час ні спрабавалі гэта змяніць, але дзяўчаты больш моцныя ў гуманітарных навук, — тлумачыць Лявон Баршчэўскі. — Але, скажам, цяпер на 2-м курсе ў нас хлопцаў і дзяўчат амаль напалову». Аднак ліцэйскі выявіліся прадстаўніцамі прыўкраснай, але зусім не слабой паловы чалавецтва: для таго, каб атрымаць атэстат, ім давялося здаць 15 ці 16 (уключна зь фізкультурай) іспытаў — экстарнаў, а таксама 4 уласна ліцэйскія іспыты. Сярэдняя адзнака за «экстарны» — 9 балаў.

ўсход ад Прагі. Установа рыхтуе да паступленьня ў тамтэйшыя ВНУ замежных абітурыентаў. Беларусы — а там былі ня толькі ліцэйцы — у лідэрах па ўсіх тэстах, па ўсіх дысцыплінах. Блізка да нас расейцы, але ім цяжэй даецца чэская. Краін 30 прадстаўлена было, мы «свой пачэсны пасада» трымалі моцна. Паступалі нашы ў Празе, Брно, Пльзэні. Пакуль ня ўсе вынікі вядомыя, але, думаю, пройдуць усе.

— **А што вы елі?**
— Разумею пытаньне. Вышэйшая адукацыя ў Чэхіі бяссплатная, але жытло, харчаваньне, страхоўка — клопат студэнта. Можна атрымаць урадавую стыпэндыю, як гэта было

зь ліцэйстамі, можна пашукаць нейкія фонды і праграмы, можна ўладкавацца на працу, можна спадзявацца на бацькоўскія ашчаджэньні. Ня надта ўжо й розьніца вялікая, што ў Менск з Калінкавіч дзіця выправіць у навуку, што зь Менску ў Брно. Я бачыла многа «самаплатнікаў» зь Беларусі. На некаторых спэцыяльнасьцяў галоўнае пратрымацца да III—IV курсу, а тады студэнтаў «разьбіраюць» арганізацыі, якія маюць патрэбу ў маладых кадрах. Яны «давукаць» і да сябе потым возьмуць.

У Падзебрадах мы жылі ў інтэрнаце па двое. Душ, прыбіральня, кухня — на паверх. Курортны гарадок зь мінеральнымі водамі, паркі, каналы,

качкі па вуліцах чародкамі ходзяць. Заняткі былі ў сапраўдным старажытным замку. У Падзебрадах нарадзіўся кароль Іржы, адсюль пайшлі Кафкі, навучаўся калісьці Вацлаў Гавал. Куды б я ні паехала ў Чэхіі — паўсюль адметныя мясціны. Вось дзе прыклад, як трэба ладзіць турбізнэс, — у кожнай вёсцы, у кожнага будынку свая легенда.

— **А што, паезьдзіла па краіне?**
— Калі купіць на чатырох купляеш — істотная зьніжка, па картцы студэнткай — таксама. У выніку практычна беларускія цэны на чыгунцы. На выставы, музеі — ільготныя білеты. Зьніжка для студэнтаў у Чэхіі багата. Частку стыпэндыі можна ат-

рымліваць талёнамі, якія дзейнічаюць абмежаваны тэрмін. За іх атаварвацца, напрыклад, у харчовай краме ўдвая выгадней, чым за наяўныя.

— **Зьмяніла цябе чужына?**
— Панятак «сваё» пашырыўся. Перабірала некалькі рэчы, і трапіўся пакет з арнамэнтам са сьцягу Лукашэнкаўскага. І ажно сьлёзкі сабраліся. Глупства, здаецца, але здалёк і мянты роднымі акажуцца. Чым далей, тым мацнейшая ўпэўненасць — трэба набірацца мазгоў, вяртацца сюды і ладзіць усё, як нармальныя людзі ладзяць.
— **Малодшым як параіш: ехаць? не?**
— Самі няхай думаюць.
Гутарыў Вадзім Карцаў

Віктар Шаціла

ТРЫЯЛЕТ

Убачыў зорны я ланцуг
У небе, сьсечаным вятрамі.
У пералівах, ліхтарамі —
Убачыў зорны я ланцуг...
І хай я сьлепну. За дварамі
Зазьзяў вясёлкай змрочны луг!
Убачыў зорны я ланцуг
У небе, сьсечаным вятрамі.

ГЕНІЙ

Вы не ўсьвядомілі, панове:
З глыбін, з пачварнае ральлі
Ён нарадзіўся — ад зямлі,
Але пакіне сьлед у Слове!
І будзе ён не "а палове",
Не у натоўпе, дзе былі
Вершаскладаньня каралі...
Вы не ўсьвядомілі, панове, —
Ёсьць шлях: любоўю сьвет заліць...
І міласэрнасьцю зайграе
Душа — ягоная — жывая!..
Ёсьць шлях: любоўю сьвет заліць!
Дальбог, няма вышэй аздобы.
Хай азіятчына, Эўропа
Сабе будуць закуткі!..
А ён... суцэльны на вякі!

Алесь Кушнер

КРАІНА КРЫВАВЫХ ДАЖДЖОЎ

Мы жывём на памежжы ўжо тысячы год,
З аднаго боку — Запад, з другога —
Усход,
Зьлева — свабода, справа —
прыгнёт,
І ня ведае ён, куды кінуць народ.

Той народ, што стагодзьдзі мурам стаіць,
І у жылах яго кроў даўно ўжо кіпіць,
А народ той жадае быць вольным ад
ўсіх,
Дык прабач. Гаспадар, не патрэбен
ты ім.

Дай ім, курва, свабоду, забойства
спыні,
Хай спадарства адродзіць свае
карані,
Хай вяртаецца герб, хай вяртаецца
сьцяг,
Каб мы больш не жылі, нібыта ў
гасьцях.

Прачынайся хутчэй, беларуская раць,
Каб здабыць перамогу і больш не
прайграць.
Няхай сочна зазьзяе над нашай
Зямлёй
І блакітнае неба падорыць спакой.

Аўген Зубовіч

Прысьнісь мне, родны край ліцьвінскі
—

Зямля, што узнасіў Агінскі,
Што апісаў Міцкевіч словам.
Была бо талентам ты сховаў
І талентаў сама ўзрасьціла.
Як некалі цудоўна была!
Прысьнісь мне, родная краіна, —
Пры Нёмане прысьнісь, даліна,
Прымройцеся, пушчы і лясы,
Азёры дзіўнае красы.
У снах каб пад маім маленьнем
Тваім хвалючым адзеньням
Я сэрца мог аддаць імпэтна.
Каб не падалася бязмэтна
Яго мне гарт прамарнаваць!
Табе хачу ахвяраваць
Я кожны кут душы маёй!
Пакуль шчэ ў моцы розум мой
І думкі родзіць галава, —
Прысьнісь мне, родная Літва!

Сяргей Макаравіч

Што з таго, што людзі — бязбожнікі,
Атэісты, д'ябла заложнікі?
Што з таго, што ня дбаюць пра
лепшае,
Сапраўднае жыцьцё, чалавечае?
Што з таго, што ходзяць рабамі ўсе
Пад ярмом, пад абцасам ганебнае?
Мабыць, годнай долі ня вартыя:
Чалавек і жывёліна — роўнае.
Што з таго, што сяброў забіваюць,
Пакаленьні нашчадкаў зьнішчаюць?
Што з таго, што жывуць не па
правілах?
Бо няма таго, хто паправіць іх.
Што з таго, што ваююць з прыродаю,
Зьдзекуюцца з стварэньня Богага?
Чалавек сьпяшае за модаю.
Што з таго, што грахі ўсе ведаю,
А як не грашыць — ня ведаю?
Што ж з таго?..

Вольга Сасонка

Нас калыхалі паданьні...
Сьпелыя ў лесе чарніцы,
Дзіўна-празрыстыя здані,
Дрэвы, расьліны, зарніцы.

Нас прыручалі да казак,
Да белых, у кветках, садоў,
І кожны меў абавязак —
Захоўваць у сэрцы любоў.

І нас аб'ядналі мары,
Мае і твае надзеі,
Ад стомы шэрыя хмары,
Што ў бязьмежжа ляцелі.

І нас павянчалі палі,
У рэчцы лілеі-кветкі,
Пявучыя цэркваў званы,
Што абдымалі палеткі.

Але разьядналі... часы
І нашы выпрабаваньні,
Але ж мы насустрач ішлі,
Марай жылі аб спатканьні.

Ты помніш чароўнасьць казак,
Сарамлівасьць майскіх садоў?
І наш сьвяты абавязак —
Захоўваць у сэрцы любоў.

Мікалай Кукс

ТЫ СЬВЯТАЯ, МОВА МАЙГО КРАЮ

Мне руская мова
Здаецца траскучай,
А родная мова —
Такой мілагучнай!

Родную нашу
Паўсюль выціскаюць,
Яна ж не здаецца,
Вясёлкаю зьзяе.

Мякка, лагодна
Людзям ўсьміхнецца,
Плаўна, павольна
Песьняй пальецца.

Песьня нам кажа,
Што мова жывая —
Яна не памерла,
Яна акрыяе.

Мова у душах
Людзей адгукнецца,
І ў кожнага сэрца
Моцна заб'ецца.
Родная мова —
Мова сьвятая,
Яна беларусаў
Ў народ аб'яднае.

Sany Dragonfly

Я не пакіну цябе. Не пакіну —
У неба адымем
Адно каханьне
На двух.
Я назаву расьліну
Тваім імем —
Сьвятым сьвітаньнем.
...Айцец, сын, сьвяты дух.

Я не скаруся табе, не скаруся.
Я стану аднойчы
Твай патрэбай —
Зламі.
Ты быў, ёсьць, будзеш — мая
спакуса.
Твае вочы
Цалуе неба.
Мне б таксама... Амінь.

Я не стрымаю сябе, не стрымаю...
Па боскім законе
Лёс чалавечы
Жаў зрух.
Замест дзьвюх хісткіх — адна прамая.
Мае далоні,
Твае плечы...
...Айцец, сын, сьвяты дух.

Вольга Марозава

Аркуш паперы
З пэўным малюнкам.
Нейкія дзьверы.
Прэч падарункі.

Крылы аддайце
Ветру да заўтра.
Думкі схавайце
Да большага сьвята.

Сьлёзы на вечар.
Усё па раскладзе.
Эпоха ня-рэчаў.
Краіна бязладзьдзя.

Уладзімер Старыковіч

ВІНШАВАНЬНЕ СТАРОГА БЕЛАРУСА

Гады, гады — як тыя птушкі,
Што ў вырай шэрагам ляцяць.
Гады імчаць, і трэба, дружа,
Аб добрым болей ўспамінаць...
Успомні дом свой, свой надзел,
Суседа,
Свой край,
Што хмызьняком парос,
Гняздо бусла ды бохан хлеба,
Што бацьку на пашу прынёс.

Успомні, дружа, чараўніцу,
Што сэрца позіркам працяла —
Аж і сама ў палон папала
Вачэй блакітнага бяздонья,
Сваё жыцьцё з тваім зьвязала —
Вы сталі існасьцю адною...
Краіну ўспомні,
Што пад чыстым небам
Ляжыць у кожнага ў душы,
Што продкі звалі Беларуссю —
На што забыліся сыны...
Не забывай краіны сьветлай,
Што полымем ў душы гарыць,
Не забывай Радзімы беднай,
Што ў тваім сэрцы хоча жыць.
Успомні гонар, годнасьць, веру,
Успомні продкаў заповіт,
Каб не згубіцца ў цямрэчы
І каб пайсьці рашуча ў сьвет...
Успомні — лепей табе стане.
Агеньчык трэскае ў душы —
І недзе там, ў глыбінях сэрца,
Ты зноўку, братка, малады.
— О так, — ты скажаш, —
Маладосьць мінула,
І існасьць поўніцца тугой
Аб днях, што ў часе патанулі
І што ня вернуцца,
Хаця б ваўком завой...
Не трэба, дружа, выць і плакаць.
Любы узрост — жыцьцё палёт.
Ты лепш падумаі, што пакінуць
Сынам і ўнукам наўмалот.
Свае ўчынкі ўспамінай ты,
Прыгадвай, што зрабіў ня так,
Каб не згубіцца перад Богам,
Каб не застацца «проста так»...
Бо «проста так», як большасьць
людцаў,
Што здраднае жыцьцё правалакці праз
час, —
Ня трэба, дружа, бо забудуць, ня
ўспомняць
Ні імён, ні кім быў кожны з нас...
...Ну што ж! Здаровы ўжо бывайце,
Шчасьлівы будзьце — нас не
забывайце!
Пачуйце гучны наш адказ:
«Віншуем!» — «З нараджэньнем вас!»

М.А.Хамякоў*Пераклад Анатоля Трафімчыка*

За ўсё, за ўсякія пакуты,
Скрыжалі, кінутыя ў бруд,
За продкаў час, брутальны, люты,
За грэх, што здзейсьнілі мы тут,

За беды роднае краіны,
Каб Бог ёй шчасьця, сілаў даў,
Малецеся сьлязою адзінай,
Каб дараваў, каб дараваў.

Паўночнае зьяньне над возерам Коал у Юкане (Канада). Фота Эрыка Травэrsa (Францыя). Трэцяе месца на сусьветным конкурсе World Press Photo 2005 у катэгорыі «Прырода».

Як Хцівец скарбы шукаў

Купальская батлейка паводле вершаў Францішка Багушэвіча, Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Францішка Аляхновіча, Уладзімера Караткевіча і іншых. Хай ня гневаюцца на мяне прывіды клясыкаў — я не хацеў нахлусіць, а толькі сабраў усіх на адной сцэне. **Сьцяпан Дзінь-Дзілевіч**. Вільня, 2004 г.

Дзейныя асобы

Хцівец
Суседзі
Чорт
Ведзьма
Здані (прывіды)

Месца дзеяння

Лес, Ведзьміна хата, вясковая вуліца, Хціўцава хата

Дзея першая

ІГяны Хцівец ідзе празь лес і п'яе (на мэлэдыю песьні з «Народнага альбому»)

Хцівец.
У суботу-нядзельку апрануся прыстойна...
Кажуць у вёсцы бабы — я хцівец лянiвы,
Бяз працы хацеў бы зрабіцца шчаслівы.
Але я жа знаю — праца любіць дурня,
А я ж дык разумны! Я ж надта культурны!
За цяжкой работай можна і прапасьці.
А шчасьце? Што шчасьце? Можна і ўкрасьці...

Але дзе ж я ўбіўся, залез сярод лому,
Гэта ж я вяртаўся зь вясельля дадому —
Ці ня зблудзіў раптам у лесе заклятых?
А хай цябе немач, чым я вінаваты?
А бадай згарэла — гэтка чашчоба,
А во і гарыць штось — шчэ адна хвароба!
Глянть ты — агонь проста зь зямелькі бярэцца,
Хоць гарыць — ня паліць, няможна сагрэцца.
А-ей, гэтак страшна, а ня дай ты, божа,
А вы ж мае людцы, ратуйся хто можа!
Зь лямантам уцякае і апынаецца ля сваёй хаты.

Дзея другая

Суседзі.
Што гэта за лямант? Ці вайна і немцы?
Ці яшчэ якія пруща чужаземцы?
А... гэта ж наш Хцівец...
Хцівец.
Людцы, што я бачыў!
Ад такога страху здурнееш, няйначай.
Агонь нейкі дзіўны зь нічога бярэцца,
Хоць гарыць — ня паліць, няможна сагрэцца...
1-шы сусед.
Гэта, мусіць, зь неба маланка зьлятала,
Дык табе, п'яному, у вахах стала.
2-гі сусед.
А можа, то зьяняне з магілкі сьвятога,
Пэўне, будзеш шчасліў праз гэта у Бога.
3-ці сусед.
А можа, схаваны быў то скарб заклятых,
Калі б яго ўзяў бы — то быў бы багаты...
Суседзі пасьмейваюцца і сыходзяць.
Хцівец.
Скарб? Гэта цікава. Вось бы яго цопнуць!
Тады ўсе наўкола ад зайздрасьці лопнуць.
А што скарб заклятых — то я не баюся,
Я дзеля патрэбы й чорту пакланюся.

Дзея трэцяя

Перад Хціўцам раптам вылазіць Чорт.
Чорт.
Кланяюся пану.

Хцівец.
Кланяюсь узаемна.
Чорт.
Рады запазнацца.
Хцівец.
І мне тэж прыемна.
Хто ж такі пан будзе?
Чорт.
Няўжо ж не пазнаўшы?
Хцівец.
Я трохі зьялкаўся. Шчэ не ачуняўшы.
Чорт.
Ды я не тутэйшы. Камэрсант. Здалёку.
Душы закупаю для пана штороку.
Хцівец.
А ваш пан багаты? Ці дорага плаціць?
Чорт.
Іх... Слухай, мільёны ён на гэта траціць.
Яму трэскі грошы, а грошы — што трэскі.
Усякага купіць, абы толькі кепскі.
Хцівец.
А я — ці ня мог бы прадацца вашэці,
Каб быў я багатшы ад усіх на сьвеце?
Чорт.
Можна. Вельмі проста. А чаму ж няможна?
Цераз майго пана — нігды не парожна.
Пры сабе ня маю, але вунь у пушчы
Ляжыць скарб заклятых за ройстам* у гушчы.
А там, на засьценку, ёсьць ведзьма старая.
Скажа, як браць скарбы, — яна усё знае.
Ну, дык згодны?
Хцівец.
Згодны.

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРАШКАГА

Чорт.
Падпішы крывёю.
Надта ж добры гандаль мы зробім з табою.
Хцівец па складах чытае з паперкі.
Хцівец.
Вы-ра-ка-ю-ся ду-шы за гро-шы,
А нашто тая душа, калі маеш барыша?
Чорт.
Калі маеш грошы — то і сам харошы.
Хцівец падпісвае.

Хцівец.
Выракаюся душы за гро-шы!
Чорт (зьнікае і падхопівае рэхам):
Грашы... грашы... грашы...

Дзея чацьвёртая

Хцівец.
А цяпер да ведзьмы ў той лес заклятых.
(Пераходзіць у лес.)
Але як жа ўлезьці да яе ў хату?
Кішмя кішаць гады, кажаны, вароны,
А кіну я камень дзеля абароны!
(Кідае.)
Бэнц! Сабе па лэбе! А бадай ты спрахла!
Відаць, нацярплюся я сягонья страху!
Дык дзе ж тая ведзьма, трасца ёй у косьці!
Чаму непрыветна сустракае госьця?
З коміну вылазіць Ведзьма.
Ведзьма.
Якая ж то немач цябе тут прыпёрла?
Прэч ідзі дадому. Залі сабе горла.

Хцівец.
Маю інтарэсы важны для вашэці,
Гэты адрасочак даў мне па сакрэце...
Ведзьма.
А, казаў мой брацік пра цябе учора.
Я цябе чакала, але ня так скоро.
Не рабі мне глуму, а залазь у сені,
Але зажмур вочы, выверні кішэні
І паўзі у хату. Ня пэрадам. Здадам.
Гэтакаму госьцю я заўсёды рада.
Хцівец залазіць у хату.

Ведзьма.
Ну, кажы, што трэба? Мусіць, ці ня грошы,
Бо, відаць, для нас ты — чалавек харошы.
Хцівец.
Заклятага скарбу хацеў бы дабрацца,
А ваша дык знаеш, як за яго ўзяцца?
Ведзьма.
Бачыш, які ласы. Скарб — гэта ня жарты.
Пагляджу спачатку я, чаго ты варты,
Задам я заданьне — як выдэжыш пробу,
Дык дастанеш скарбу, а не — дык хваробу.
Калі скарб заклятых — шукаць трэба ўночы,
І у ночы цёмнай, хоць выкалі вочы.
Чарадзейства трэба, каб стаці відучым,
Знайсьці папараць-кветку па начы ў пушчы.
А ўжо тую кветку калі хто дастане,
Ўбачыць усе скарбы і багатым стане.
Ну, дык ці гатовы выканаць заданьне?
Надта ж ужо цяжкае тут выпрабаваньне.
«Выві сэрца, высуш сэрца,
Запалі агнём, як сьвечку!
Не глядзі, што кроў сагрэцца,
Не хавайся у падпечку!

Як прыйдзе Купальская ночка,
Выйдзі з сэрцам, як з паходняй,
Ад кусточка да кусточка
Асьвяці ўсё пачародне!

Так сьвяці, ня бойся мукі,
Зь верай вернай і надзеяй, —
Кветка прыйдзе сама ў рукі,
Толькі сэрца спапялее.

Чуеш гэта, зробіш гэтак?
Будзеш панам, слаўным князем;
А ня зробіш — сотні летак
Будзеш гніць, як жаба ў гразі».
Хцівец.
О! Я дзеля грошай на ўсё гатовы.
Зраблю што захочаш — даю табе слова.
Хцівец вырывае з грудзей сэрца, а яно ўжо сухое,
папяровае. Ён яго паліць, і ад сэрца застаецца толькі
попел.

Ведзьма.
А што, і зрабіў так, як я гаварыла?
І скуль толькі розуму ды сілаў хапіла?
Цяпер цябе, хціўчык, як ты душу страціў,
Як свайго роднага буду трактаваці.
Хадзі ж, цябе, міленькі, у лупы пацалую,
Сваймі смакоцьцямі шчодро пачастую.
Бяры, самагонкі сербані глыточак,
Закусіць вазьмі, во, паганы грыбочак,
Каровіны блінчык з сабачыным шмальцам,
Калі не палезе — дык я папхну пальцам.
(Ведзьма корміць Хціўца.)
Ну вось, цяпер слухай мой загад апошні —
Ўжо як схопіш кветку, як дастанеш грошы,
Глядзі, нізавошта, дзяцюк, не жагнайся
І да самай хаты йдзі — не азірайся.
Хцівец.
Ну, гэта вядома — пры зладзейскай працы
Трэба не жагнацца і не азірацца.
Ведзьма зьнікае.

Дзея пятая

Хцівец.
Дык сёньня Купальле і ноч перад Янам,
Значыць, будуць грошы! Значыць, буду п'яны!
(П'яе.)
Купалінка, купалінка,
Цёмная ночка,
Цёмная ночка,
А грошыкаў бочка...
Глянть! Папараць-кветачка зіхаціць, як слонца,
А блішчыць як ясна — хораша бясконца.
Няўжо ж удалося? А дай жа памацаць.
Куды ж яе ўсунуць? Толькі б не патраціць.
Усуну ў бутэльку — зь ёй я неразлучны,
От які выпадак падфарціў мне зручны.
(П'яе на матыў той жа песьні з «Народнага аль-
бому».)
А ў бутэльцы на дне

Сьцяпан
Дзінь-Дзілевіч.

